

Nr 103.

Av herr **Herlitz**, *angående Kungl. Maj:ts rätt att ingå förbindelser, som ej kunna infrias med anlåtande av anvisade anslag.*

Det är en för svensk budgeträtt väsentlig princip (jfr RF § 76), att regeringen och myndigheterna icke utan riksdagens samtycke få sluta avtal eller ingå andra förbindelser, med mindre medel anvisats för infriande av sålunda uppkommen betalningsskyldighet (jfr t. ex. Herlitz, Riksdagens finansmakt s. 155 ff., Svenska statsrättens grunder s. 180 ff. samt KU:s dechargebetänkande 1942 s. 7 ff.). Det är sålunda principiellt oriktigt, att förbindelser ingås i avsikt att de skola infrias från förväntade men ännu ej anvisade anslag. Och det är att märka att anslag numera anvisas för allenast ett budgetår.

Att förbindelser ingås utöver vad som kan täckas av anvisade anslag är emellertid i många lägen en uppenbar nödvändighet. Samtycke därtill lämnar riksdagen ock i mångahanda olika former (ofta i omedelbart samband med anvisandet av anslag), t. ex. genom beslut om upptagande av lån, om inrättande av tjänster, om s. k. beställningsbemyndiganden, om att lån (som skola utgå ur senare anvisade anslag) må beviljas till visst belopp, om antagande av en lag o. s. v. (jfr SOU 1952: 45 s. 43, 121, 126, f., 136). Sådant samtycke torde också få anses kunna meddelas ganska formlöst, t. ex. i motiveringen till ett av riksdagen godkänt utskottsutlåtande och t. o. m. genom att ett uttalande i en proposition lämnas utan erinran av riksdagen.

I åtskilliga fall eftersöker man emellertid förgäves ett uttalande, som kan anses giva uttryck åt ett riksdagens samtycke, ehuru det icke kan undgås, att förbindelser ingås som belastar jämväl blivande anslag. Det har också antagits, att myndigheterna äro berättigade att »räkna med att deras verksamhet skall fortbestå» och i följd därav under vissa förutsättningar belasta även ännu ej anvisade anslag (jfr t. ex. SOU 1952: 45 s. 43, 136). Det är emellertid ytterligt osäkert under vilka förutsättningar och i vilken omfattning Kungl. Maj:t och myndigheterna äga förfara på detta sätt. Denna osäkerhet är betänklig. Den kan föranleda myndigheter, som besinna det ansvar en olaglig förbindelse kan draga med sig, till en långt driven försiktighet, som är till förfång för en rationell förvaltning. Å andra sidan kan det inträffa, att myndigheter, i vetskap om att förbindelser utan stöd av riksdagsbeslut i viss utsträckning måste tolereras, föranledas att tillägga sig en alltför vittgående frihet i detta hänseende.

Det synes med hänsyn härtill angeläget att det göres något så när klart huru långt myndigheterna i ifrågavarande hänseende äga gå. Vid sådant klagande måste man utgå ifrån huvudregeln: den bör vara, att förbindelser för vilkas infriande medel ej anvisats ej få ingås utan riksdagens samtycke. Vad som bör fastslås genom beslut av riksdagen är sålunda endast de undantag från huvudregeln som skola gälla; riksdagen bör med andra ord giva sitt samtycke till sådana transaktioner som äro erforderliga. Det gäller härvid att taga fasta på de fall, där det är rationellt, om ej rent av nödvändigt, att avtal ingås, innan erforderlig medelsanvisning ägt rum. Bestämmelser i ämnet böra kunna meddelas i omedelbar anknytning till beslut om anvisande av särskilda anslag. Men de kunna också givas en generellare utformning; måhända kan det t. ex. vara ändamålsenligt att allmänna regler givas rörande belastning av kommande års omkostnadsanslag till verken. Givetvis bör det under inga förhållanden bliva fråga om obegränsade bemyndiganden. Hur den erforderliga begränsningen skall göras, skall emellertid här ej diskuteras. Man kan t. ex. tänka sig bemyndigandet begränsat till att avse bestämda behov, bestämda belopp; vissa slags beslut kunna göras beroende av Kungl. Maj:ts medgivande, o. s. v. Det torde böra framhållas, att de beslut av riksdagen som åsyftas, icke få karaktären av statsregleringsbeslut och därför ej behöva varje år förnyas.

Beträffande en speciell fråga, som kan tjäna till belysning av det i motionen behandlade spörsmålet, är jag beredd att, om så önskas, lämna upplysningar till vederbörande avdelning av statsutskottet.

Under åberopande av vad nu anförts tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till bestämmelser, som klargöra, under vilka förutsättningar förbindelser må ingås, som ej kunna infrias med anlitage av anvisade anslag.

Stockholm i januari 1953.

Nils Herlitz.
